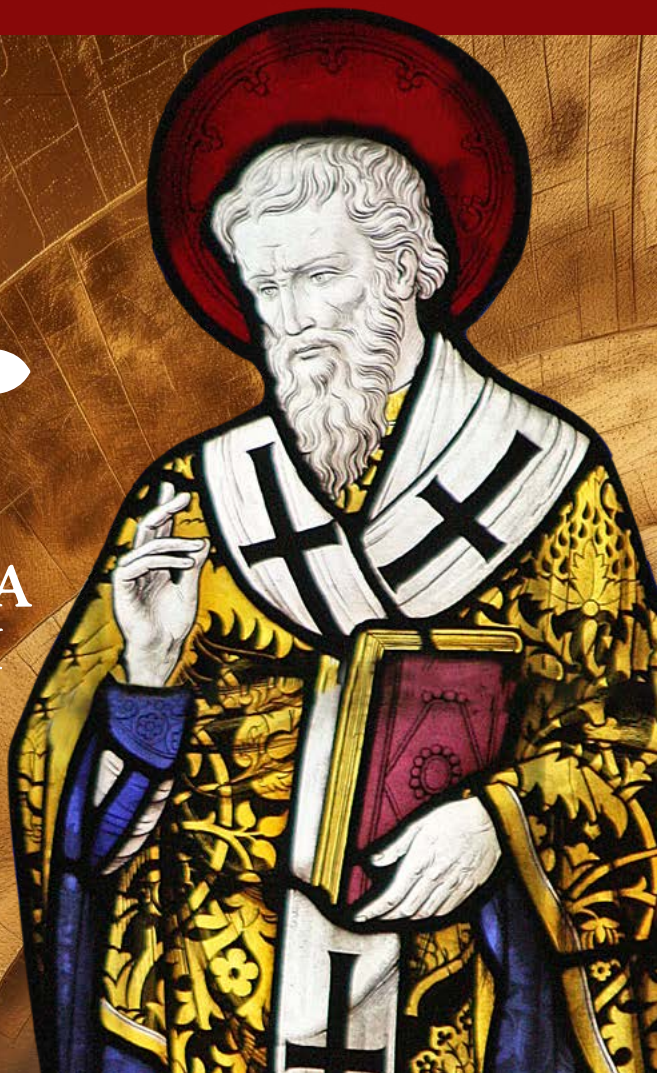

PRO ECCLESIA
UNIVERSALI

ODGOVORNOST BISKUPA

ZA SVEOPĆU CRKVU U VREMENU POMUTNJE

ODGOVORNOST BISKUPA

ZA SVEOPĆU CRKVU U VREMENU POMUTNJE

PRO ECCLESIA
UNIVERSALI

www.proecclesiauniversalis.org

„Pro Ecclesia Universali”
ul. Augustiańska 28, 31-064 Kraków
POLJSKA
info@proecclesiauniversali.org

www.proecclesiauniversali.org

UVOD

Biskup je pastir i čuvar Božjih ovaca. Njegova služba ne proizlazi samo iz zakonodavstva crkvenih institucija, nego i iz nadnaravnog imenovanja. Biskupi su apostolski nasljednici i u poslanju trebaju ispuniti Kristovo poslanje za posvećenje i spasenje duša. To stvara najvažniju obvezu, a posebno u situacijama u kojima se trebaju suočiti s činjenicom da je nastalo krivovjerje.

Mnogi katolici sve su više uvjereni da krivovjerje ulazi u Crkvu. Dio vjernika smatra da smo *de facto* već pred raskolom, iako on *de iure* nije ozakonjen. Uostalom, u mnogim dijelovima Crkve propovijeda se nauk koji bi se mogao razumjeti ili barem protumačiti tako da je odvojen od pologa vjere te pri tom stvara pomutnju.

S jedne strane imamo biskupe koji se zalažu za dalekosežne promjene u crkvenom nauku i moralu. Ujedno, ovi biskupi predstavljaju značajan dio biskupskog zbora koji uvijek iznova uživa prešutnu podršku rimskog biskupa ili barem izostanak reakcije zbog koje bi ispravili svoje postupke. Zbog toga se biskup koji je zabrinut za polog vjere nalazi u teškoj situaciji.

U situaciji kad je vjera ugrožena, biskupi su prvi čuvari vjere i oni koji za nju odgovaraju pred Onim koji ih je postavio. No, dio biskupa gaji strah jer, ako bi se otvoreno usprotivili onima s težnjama reformacije, moglo bi doći do raskola. Taj je strah sam po sebi opravdan; nedostatak straha mogao bi ukazivati na pastirovu nerazboritost ili nerazumijevanje vlastite moći koju je Krist dao biskupima za dobrobit Crkve. Taj autoritet gubi svoju opunomoćenu moć kad se biskup suprotstavi Crkvi.

Što bi biskup trebao učiniti kad se pojavi krivovjerje – ne samo u partikularnoj crkvi, nego i u širem crkvenom kontekstu?

U takvoj teškoj situaciji biskup je u napasti da prenese brigu o zaštiti pologa vjere samo na svoju biskupiju, ostavljajući doktrinarnu poteškoću koje nadilaze njegovu biskupiju višem autorite-

tu, drugim riječima, papi. Međutim, ako se biskup ograniči samo na brigu o vlastitoj biskupiji, zanemarit će dužnost čuvanja pologa vjere sveopće Crkve.

Štoviše, ako pristane na sankcioniranje promjena u nauku ili moralu u drugim partikularnim crkvama, on zapravo pristaje na sankcioniranje pogreške u sveopćoj Crkvi. To zauzvrat, na pravi način, utječe na njegovu biskupiju, koja je dio i izraz te sveopće Crkve (usp. Kongregacija za nauk vjere, Pismo biskupima Katoličke crkve o nekim vidovima Crkve kao zajedništva „*Communio in notio*“).

Kanonska rješenja koja se tiču biskupske službe, a koja su uključena u Učiteljstvo, ne daju jasne upute kako postupiti u kriznom vremenu (usp. „Dodatak“).

U međuvremenu, povijest Crkve uči nas da pojedini biskupi mogu pasti u zabludu – kao što je bio slučaj u vrijeme arijanske krize, unatoč pomoći i brizi Duha Svetoga koju Crkva uživa i unatoč sigurnosti da će Crkva preživjeti čuvajući netaknuti polog vjere do drugog dolaska Spasitelja. U nekim izjavama, isključujući izjave *ex cathedra*, čak bi i nasljednik sv. Petra, čija je osobita zadaća čuvati polog i učvršćivati braću u vjeri, mogao zabludjeti. Bio je to slučaj pape Honorija I. koji je nakon svoje smrti, za vrijeme zasjedanja Trećeg carigradskog sabora, osuđen zbog podrške krivovjerju monoteletizma (Treći carigradski sabor, Izlaganje nauka vjere, čl. 8).

U takvoj situaciji postavlja se niz pitanja. Odgovori bi mogli dati mogući način reagiranja na kriznu situaciju.

Prije svega potrebno je razmotriti što je Crkva, odnosno što je otajstvo Crkve. To treba činiti u kontekstu međuodnosa između Crkve i Učiteljstva, jer taj međuodnos nije tako jednoznačan kako se obično shvaća. Glas Učiteljstva s pravom se smatra glasom Crkve, ali ne postoji posvemašnja istovjetnost između Učiteljstva i Crkve.

Zatim je potrebno razmotriti ulogu i autoritet crkvenog Učiteljstva.

Naposljetku potrebno je postaviti pitanje o mogućoj reakciji i intervenciji biskupa koji su zabrinuti za Crkvu, kako ne bi odstupili od zadaće zaštite Božjeg naroda u svojim biskupijama i brige za cijelu Crkvu, a u isto vrijeme poštovali biskupski zbor

koji sankcionira njihovu vlast. Važno je predočiti kriterije koji bi trebali biti kamen temeljac ispravnog reagiranja pastira na prijetnje u Crkvi.

Glavni su zaključci naše analize sljedeći:

- ✦ dijecezanski biskup treba čuvati jedinstvo cijele Crkve;
- ✦ kad se proglašavanje pogreške dogodi u nekoj drugoj partikularnoj crkvi, biskup je dužan reagirati;
- ✦ prikriivanje krivovjerja koje se pojavilo u dijelu sveopće Crkve jednako je podupiranju ove zablude u vlastitoj biskupiji;
- ✦ biskup ima dužnost intervencije kad je povrijeđen cjeloviti polog vjere, kako u vlastitoj biskupiji, tako i u sveopćoj Crkvi, a ta odgovornost proizlazi iz ovlasti koju mu je dao sam Krist;
- ✦ popis situacija koje zahtijevaju intervenciju prilično je velik, a svaka od tih situacija zahtjeva reakciju jer je proturječna pologu vjere ili je dvojbeni ili dvosmisleni.

MISTERIJ CRKVE

Crkva je složena stvarnost. Drugi vatikanski sabor uvodi ovo otajstvo koristeći raznolike slike (usp. Drugi vatikanski sabor, Dogmatska konstitucija o Crkvi „Lumen gentium“, gl. 1). Najsvečaniji naziv dan otajstvu Crkve je Mistično Tijelo Kristovo, s obzirom na to da taj izraz najbolje izražava međusobni odnos između ljudskog i božanskog elementa: „Stoga se ona zbog znatne analogije prisposobljava otajstvu utjelovljene Riječi. Jer kao što uzeta narav božanskoj Riječi služi kao s njome nerazrješivo sjedinjen živi organ spasenja, tako na sličan način društveni sklop Crkve služi Kristovu Duhu, koji ga oživljuje, za rast tijela“ (Drugi vatikanski sabor, Dogmatska konstitucija o Crkvi „Lumen gentium“, gl. 8).

Ova složenost ne dopušta svodenje Crkve samo na ljudsku instituciju, niti dopušta katoliku da Crkvu shvati samo kao duhovnu stvarnost, odvojenu, ali utjelovljenu u vidljivom, ljudskom društvenom tkivu: „A ne samo da mora biti jedno i nerazdjeljivo, nego i konkretno i vidljivo, kako to tvrdi Naš Predšasnik blage uspomene Leon XIII. u enciklici „Satis cognitum“: „Crkvu baš zato, jer je tijelo, očima gledamo“. Zato se udaljuju od Božje istine i u zabludi su oni koji Crkvu zamišljaju tako da ju se ne može ni dohvatiti ni vidjeti, nego da je, kako vele, samo nešto „pneumatično“, po čemu su, kažu oni, mnoge zajednice kršćana, iako zbog razilaženja u vjerovanju žive međusobno odijeljene, ipak povezane nevidljivim vezom“ (Papa Pio XII., Enciklika „Mystici Corporis“, gl. 14). I zatim: „Iz toga što smo, časna braćo, do sada razvijajući i tumačeći prikazali, jasno proizlazi, kako se u teškoj zabludi nalaze oni, koji sebi po svome prohtjevu predstavljaju Crkvu kao sakrivenu, a nipošto vidljivu; isto tako i oni koji je opet smatraju samo ljudskom ustanovom, koja ima stanovito disciplinsko ustrojstvo i izvanjske obrede, bez nekakvoga dioništva na vrhunaravnome životu“ (Papa Pio XII., Enciklika „Mystici Corporis“, gl. 64).

Ovaj nauk isto tako potvrđuje i Drugi vatikanski sabor: „Krist, jedini Posrednik, saznao je ovdje na zemlji svoju svetu Crkvu, zajednicu vjere, nade i ljubavi, kao vidljivi sklop; on ju bez prestanka podržava te po njoj na sve razlijeva istinu i milost. Društvo, pak, opskrbljeno hijerarhijskim organima, i otajstveno Kristovo tijelo, vidljivi zbor i duhovna zajednica, zemaljska Crkva i Crkva obdarena nebeskim dobrima, ne smiju se smatrati kao dvije stvari, nego one tvore jednu složenu stvarnost koja nastaje sraščivanjem ljudskoga i božanskoga elementa“ (Drugi vatikanski sabor, Dogmatska konstitucija o Crkvi „Lumen gentium“, gl. 8).

Samo Katolička Crkva ima prije spomenuti status i karakter na koji nas podsjeća deklaracija „Dominus Iesus“: „Postoji dakle jedna jedina Kristova Crkva, koja se nalazi u Katoličkoj Crkvi, kojom upravlja Petrov nasljednik i biskupi u zajedništvu s njim... Zato kršćani ne smiju sebi zamišljati kao da Kristova Crkva nije ništa drugo nego nekakav zbroj – razdijeljen doduše, ali još na neki način jedan – Crkava i crkvenih zajednica; i nipošto im nije slobodno držati da Kristova Crkva danas više nigdje istinski ne postoji, tako da bi je trebalo smatrati samo ciljem što ga moraju tražiti sve Crkve i zajednice (Kongregacija za nauk vjere, Deklaracija o jedincatosti i spasenjskoj univerzalnosti Isusa Krista i Crkve „Dominus Iesus“, gl. 17). Duboka svijest i ukorijenjenost u toj istini u srcima mnogih pastira budi opravdani strah od istupanja nekih protiv ove istinske Crkve. Teško je, s obzirom na narav jedinstva božanskog i ljudskog elementa u Crkvi, suprotstaviti se Učiteljstvu, zauzimajući stav vjernosti Crkvi. Postoji strah od odvajanja duhovne Crkve od njezinih vidljivih struktura. Strogo poistovjećivanje glasa Učiteljstva s glasom samog Krista čini se sigurnijim – s obzirom na sadržaj koji Učiteljstvo daje.

Strah od odvajanja ova dva elementa Crkve povezan je s dvjema zabludama koje postoje u našem vremenu. Prije svega, Crkva je izjednačena s hijerarhijom ili pak s crkvenim Učiteljstvom. Drugo, u ime straha od razdvajanja oba elementa Crkve, postoji tendencija da se oni, možda nesvjesno, izjednače. Međutim, Crkva uči sljedeće: „Nipošto se pak ne smije držati da je ovako složen ili, kako vele, organički sačinjen sastav Tijela Crkve već zaključen i dovršen time što ima hijerarhijske stupnjeve i da se jedino od njih sastoji. Ne valja niti ono, što drži protivno mišljenje, da

se naime sastoji jedino od karizmatika, snabdjevenih čudesnim darovima, kojih, dakako, u Crkvi nikada neće uzmanjkati“ (Papa Pio XII., Enciklika „Mystici Corporis, gl. 17).

Onaj koji postaje biskup čini to kao član i plod Majke Crkve – kao član zajednice vjere koja ga je rodila, vodila i izabrala. Ova linija uzašašća, vlastita biskupu, nikada ne bi smjela biti izostavljena i prešućena niti zapostavljena nekom drugom dimenzijom moći, posvećenja ili kristološkog biljega, koji mu se daje snagom posvećenja. Stoga se treba prisjetiti da je biskup prije svega čovjek Crkve, rođen iz Crkve i od Crkve, pozvan da izgrađuje, upravlja i služi.

Ovo razlikovanje i hijerarhijska podložnost biskupa primatu Crkve omogućuje nam izbjegavanje počinjenja pogreške izjednačavanja božanskog i ljudskog elementa bez njihovog razdvajanja. Ova razlika ukorijenjena je u biblijskoj slici Tijela i Glave koji, iako su neodvojivi u isto vrijeme, nisu identični: „I kao što se glava i udovi nekog živog tijela, premda nisu istovjetni, ne mogu odvojiti jedno od drugoga, tako se ni Krist i njegova Crkva ne mogu pomiješati, ali ni razdijeliti, te čine jednog Krista cijela. Ta je ista nerastavljivost u Novome zavjetu izražena slikom Crkve kao Kristove zaručnice“ (Kongregacija za nauk vjere, Deklaracija o jedincatosti i spasenjskoj univerzalnosti Isusa Krista i Crkve „Dominus Iesus“, gl. 16). Iz toga razloga Crkva se naziva „Mističnim Tijelom Kristovim“, a ne fizičkim Tijelom Kristovim, da se ne bi dalo razlog za izjednačavanje odluka Učiteljstva ili načina života članova Crkve s izrazom Kristova božanskog postojanja u Crkvi. Kršćanin, iako je sjedinjen s Kristom po sakramentima, može pri korištenju volje i razuma djelovati na način koji ne priliči ili se čak protivi Kristovoj volji; tako bi se pastir, koji Kristovom voljom očituje svoj autoritet i dostojanstvo, mogao izraziti na način suprotan Kristu (osim kad papa naučava *ex cathedra*).

Papa Pio XII. sintetskim nas načinom podsjeća na ovo: „Ima ih, naime, koji ne paze dovoljno na to, da je Apostol Pavao o ovom predmetu rabio riječi samo u prenesenome smislu i, jer ne čine ono što bi trebalo, naime, ne luče posebne i vlastite oznake tijela fizičkoga, moralnog i mističnog, iskrivljeno prikazuju (ovu) vezu; i dok s jedne strane zahtijevaju da se mora držati da se Božanski Otkupitelj i udovi Crkve vežu i spajaju u jednu fizičku osobu, te ljudima pridaju božanske osobine, dotle s druge

strane izlazi da je Krist Gospodin podvrgnut zabludama i ljudskoj sklonosti na zlo. Zabludi takvoga naučavanja veoma se protive i katolička vjera i nauka svetih Otaca, a također sasvim drukčije misli i izjavljuje i Apostol Naroda koji, makar dovodi u divnu vezu Krista i njegovo mistično Tijelo, ipak jedno od drugoga razlikuje, kao Zaručnika od Zaručnice“ (Papa Pio XII., Enciklika „Mystici Corporis, gl. 86).

Nauk Učiteljstva ne može se po volji prihvatiti ili odbaciti. Izlaganje crkvenog Učiteljstva ne smije se tretirati kao nešto diskrecijsko i labavo povezano s objavljenom objektivnom istinom. Učiteljstvo, zbog jedinstva s Kristom u njegovoj moći, iako nema prirodu samog Krista, obdareno je karizmom koja omogućuje izvršenje volje Gospodnje.

Također, karizma nepogrešivosti predstavlja osobiti dar čuvanja pologa vjere te pripada Crkvi. Biskupski zbor i papa uživaju tu karizmu, ne kao vlastitu, nego kao oblik posebne spoznaje nepogrešivosti Crkve (usp. Prvi vatikanski sabor, Dogmatska konstitucija „Pastor Aeternus“, gl. 36).

Sažimajući, moguće je, dakle, ustvrditi sljedeće:

- 1) briga pastira da se ne kritizira Učiteljstvo i papine odluke opravdana je zbog osjećaja vjernosti Crkvi i zbog kolegijalnosti biskupske službe;
- 2) Crkva nije samo ljudska institucija, a pastiri su pozvani štiti ti Božji narod putem Kristova naloga i sposobni su ispuniti tu zadaću pomoću Duha Svetoga;
- 3) crkveno Učiteljstvo obdareno je darovima i karizmom koji služe čuvanju pologa vjere;
- 4) glas Učiteljstva ne mora uvijek biti apsolutno identičan objavljenoj objektivnoj istini (osim svećanih doktrinarnih i moralnih odredbi);
- 5) to ne znači da se Učiteljstvo može zanemariti u drugim pitanjima, osim kod dogmatskih odluka;
- 6) to pojedinačnim biskupima nameće dužnost traženja čistoće i jedinstva crkvenog nauka, a da u isto vrijeme ne odustaju od cilja brige za dobro cijele Crkve.

Čini se posebno problematičnim utvrditi kakva je to briga. Da bismo to utvrdili, potrebno je prije svega prisjetiti se kakvu

vlast u Crkvi imaju papa, biskupski zbor i sami biskupi. Potrebno je odlučiti u kojim je slučajevima i u kojoj mjeri moguće da papa, biskupski zbor i sami biskupi upadnu u zabludu. Nakon što to utvrdimo, moći ćemo odrediti koja je intervencija moguća te u kojoj mjeri i kakvu intervenciju su papa, biskupski zbor i sami biskupi dužni učiniti, ako se dogodi takva grješka. Radi forme, ova tri problema obradit ćemo sintetski.

ULOGA I NADLEŽNOST CRKVENOG UČITELJSTVA

”Sve od Boga objavljeno, što je u Svetom pismu napismeno sadržano i dano, bilo je zapisano po nadahnuću Duha Svetoga“ (Drugi vatikanski sabor, Dogmatska konstitucija o Božanskoj objavi „Dei Verbum“, gl. 11) pripada crkvenom Učiteljstvu koje čine biskupi u zajedništvu s papom. Tu zadaću Učiteljstvo autoritativno vrši u ime Krista, što ne znači da je ravnopravno ili iznad Riječi Božje i crkvene predaje, nego služi zadaći očuvanja čistoće i nepromjenjivosti polog vjere (usp. Drugi vatikanski sabor, Dogmatska konstitucija o Božanskoj objavi „Dei Verbum“, gl. 11)

Zbog toga su vjernici dužni biti podložni Učiteljstvu. Međutim, kao što je gore kazano, niti božanska ustanova i predaja ovlasti zajednici apostola s Petrom na čelu, niti nastavak apostolskog poslanja koje biskupski zbor vodi u jedinstvu s papom, niti pomoć Duha Svetoga i dar Crkvi karizme nepogrješivosti, ne jamči da je svaka izjava dijela zbora ili pape nepogrješiva.

a) Nadležnost i djelokrug papinske vlasti

Rimski biskup vidljiva je glava Crkve. On ima redovite i neposredne ovlasti. Sveta Stolica nije nikome podložna i nitko joj ne može suditi. Međutim, povijest pokazuje da papa također može pogriješiti u naučavanju. S druge strane, **nepogrješivost pape uključuje slučajeve u kojima papin nauk ima karakter učenja *ex cathedra***. Štoviše, nauk o papinoj nepogrješivosti predstavlja ispunjenje nepogrješivosti Crkve i namijenjeno je da služi kao čuvar pologa vjere. Stoga ovaj nauk nije namijenjen stvaranju doktrine, već njezinom čuvanju. Primjenjuje se u slučajevima kad papa rješava neko sporno pitanje o nepromjenjivom nauku Crkve koje prije nije bilo konačno formulirano.

Dakle, svi vjernici duguju poslušnost odlukama pape kad su donesene *ex cathedra*. Dovođenje u pitanje takve presude *de facto*

je raskolnički čin. Dugujemo poslušnost vjere papinskom Učiteljstvu. **Ipak, u slučaju kad razum prosvijetljen vjerom uoči sumnju u pogledu očuvanja kontinuiteta između višegodišnjeg pologa i sadašnjeg nauka ili barem njegovog tumačenja, vjernici su dužni otkriti te sumnje svojim pastirima u duhu odgovornosti za Crkvu. To se isto potvrđuje se i u Zakoniku kanonskog prava:** „Što posvećeni pastiri, budući da predstavljaju Krista, proglase kao učitelji vjere ili odrede kao upravitelji Crkve, vjernici su, svjesni svoje odgovornosti, obvezni slijediti s kršćanskom poslušnošću. Vjernici imaju pravo, katkada dapače i dužnost, prema znanju, stručnosti i ugledu koji imaju, posvećenim pastirima očitovati svoje mišljenje o onom što je za dobrobit Crkve i to mišljenje, čuvajući cjelovitost vjere i ćudoređa i poštovanje prema pastirima te pazeći na zajedničku korist i dostojanstvo osoba, priopćiti i ostalim vjernicima“ (CIC 212., st. 1. i 3.)

Takav je čin ovlastila obvezujuća uloga savjesti: „Savjest je zakon našeg duha, ali koji nadilazi naš duh, koji nam izdaje naredbe, koji upozorava na odgovornost i dužnost, strah i nadu. [...] Ona je glasnica Onoga koji nam u svijetu naravi i u svijetu milosti skrovito govori, poučava nas i vodi. Savjest je prvi od Kristovih namjesnika“ (KKC, gl. 1778).

Biskupski zbor dužan je reagirati ako se jave dvojbe u svezi s papinim redovitim naučavanjem koje možda nije u kontinuitetu s prijašnjim naučavanjem. Međutim, nikome nije dopušteno davati mjerodavan sud o papinskom učenju. Papino učenje ne smije biti zanemareno ili ignorirano, i nitko ne može poučavati protivno, jer bi to značilo prekid zajedništva s papom. Dopušteno je i zapravo je dužnost postavljati pitanja i tražiti razjašnjenje dvojbenih stvari, jer bi se moglo dogoditi da je razlučivanje biskupa ili vjernika da postoji prekid kontinuiteta samo varljiv. Sveta Stolica dužna je u takvim slučajevima rješavati nedoumice koje imaju biskupi i vjernici.

U nedostatku objašnjenja i ako dvojbe potraju, a savjest i dalje potvrđuje da je novi nauk u suprotnosti s prethodnim pologom, biskup ima pravo odustati od provođenja nauka, te ukazati vjernicima na postojeći sukob, jer se time ne će izazvati dodatna tjeskoba ili sumnje među vjernicima, sve dok biskup ostaje u jedinstvu s papom i biskupskim zborom. Drugim riječi-

ma, upravo radi kolegijalnosti i jedinstva Crkve biskup ima pravo izraziti sumnju i bdjeti nad nepromjenjivim pologom vjere.

b) Nadležnost i djelokrug ovlasti biskupskog zbora

Kao što je već ranije rečeno, Biskupski zbor održava vlastitu valjanost djelujući uvijek u jedinstvu s papom. Biskupski zbor može poučavati na svečan način, kao što se to događa na crkvenim saborima. Takav skup također čuva vlastitu valjanost djelujući u jedinstvu s rimskim biskupom. Stoga biskupski zbor ne može djelovati u cijelosti ili djelomično protiv jedinstva sa Svetom Stolicom – što se tiče doktrinarnog ili moralnog jedinstva. Stoga nije valjano da biskupski zbor donosi odluke kojima se Sveta Stolica protivi.

Dakle, ako je neko biskupsko tijelo (biskupska konferencija ili mjesna sinoda) donijelo odluke koje izazivaju sumnju u njihovu pravovjernost, očuvanje kontinuiteta ili jedinstva s prijašnjim pologom vjere i sl., prvi koji treba reagirati i ukazati na pogriješku jest rimski biskup. Ako on takvu pogriješku ne osudi ili je čak odobri, a biskupski zbor takvu odluku ne ocijeni pogriješnom, onda su biskupi, pojedinačno i zajednički, dužni reagirati.

Takva bi situacija mogla nastati, primjerice, sa Sinodalnim putem u Njemačkoj ili odlukom belgijskog episkopata da uvede blagoslov istospolnih parova. Prije svega, u takvim situacijama reakcija biskupa treba ići prema opomeni onih biskupa koji su uveli pogriješne odluke; drugo, biskupi trebaju apelirati na Svetu Stolicu tražeći nedvosmislenu reakciju za dobro i jedinstvo svete Crkve te radi brige za spasenje duša.

c) Ovlasti i nadležnost biskupa

Biskup ima svoje redovite i neposredne ovlasti u vlastitoj biskupiji. To znači da, iako je potvrđivanje biskupovih ovlasti povezano s njezinim vršenjem u kolegijalnom jedinstvu s cijelim biskupskim zborom i papom, njegova vlast u biskupiji nije prenesena vlast. Biskup, dakle, ima ovlast upravljanja u svojoj biskupiji obavljajući zadaću crkvenog Učiteljstva.

To proizlazi iz činjenice da biskupija nije samo komponenta sveopće Crkve nego ostvarenje Crkve sa svim njezinim bitnim elementima (Kongregacija za nauk vjere, Pismo biskupima Kato-

ličke crkve o nekim vidovima Crkve kao zajedništva „Communio notio“, gl. 7). Partikularne su crkve dio naroda Božjega i upri-
sutnjaju sveopću Crkvu, a kao partikularne crkve povjerene su
brizi dijecezanskom biskupu i svećenicima koji surađuju sa sve-
općom Crkvom (usp. Dekret o pastirskoj službi biskupa „Christus
Dominus – Krist Gospodin“, gl. 11). **Stoga biskup kojemu je povje-
rena pojedina Crkva može vršiti svoju pastoralnu službu prema
onom dijelu naroda Božjega koji mu je povjeren. On nema ovla-
sti upravljati ni drugim Crkvama ni sveopćom Crkvom. To ga,
međutim, ne oslobađa njegove dužnosti brige za sveopću Crkvu**
(usp. Dogmatska konstitucija o Crkvi „Lumen gentium“, gl. 23).

Jer „biskupi kao članovi biskupskog zbora, koji je nasljednik
apostolskog zbora, tijesno su povezani s Isusom Kristom, koji
nastavlja birati i slati svoje apostole. Kao nasljednik apostola, po
svom biskupskom ređenju i po hijerarhijskom zajedništvu, biskup
je vidljivo načelo i jamstvo jedinstva u svojoj partikularnoj Crkvi”
(Kongregacija za biskupe, Direktorij za pastoralnu službu biskupa
„Apostolorum succesores“), ali je istodobno **svaki biskup odgovo-
ran za cijelu sveopću Crkvu i dužan joj je skrbiti i pomoći** (usp.
Drugi vatikanski sabor, Dogmatska konstitucija o Crkvi „Lumen
gentium“, gl. 23). „Svi biskupi, naime moraju promicati i štiti-
ti je-
dinstvo vjere i stegu zajedničku cijeloj Crkvi te poučavati vjernike
u ljubavi prema čitavomu otajstvenom Kristovu Tijelu, a napose
prema njegovim siromašnim i uciviljenim udovima te prema oni-
ma koji trpe progon zbog pravednosti...” (usp. Drugi vatikanski
sabor, Dogmatska konstitucija o Crkvi „Lumen gentium“, gl. 23).

Iz prije spomenutih premisa proizlazi nekoliko zaključaka.
Dapače, svaki biskup samostalno upravlja i vrši pastoralnu služ-
bu u svojoj biskupiji. On to ne može učiniti odvojen od sveopće
Crkve. On na poseban način ostvaruje sveopće poslanje Crkve
i u određenoj sredini ostvaruje cjelinu otajstva Tijela Kristova.
Zbog kolegijalne veze s drugim biskupima, papa ne upravlja di-
rektno drugim partikularnim Crkvama. Međutim, zbog brige za
cijelu Crkvu koja proizlazi iz tog jedinstva, on ne može biti ravno-
dušan prema zabludama koje nastaju u partikularnim Crkvama.
**Stoga, kad dođe do situacije naviještanje zablude u partikular-
noj Crkvi, tada, radi brige za cijelu sveopću Crkvu, biskup ne
može šutjeti. Dužan je reagirati.**

Istodobno, zbog izravne vlasti nad biskupijom, biskup je
dužan reagirati. Partikularna Crkva očituje sveopću Crkvu. **Ako
krivovjerje, koje se pojavilo u nekom dijelu sveopće Crkve, nije
sankcionirano, tada biskup de facto prihvaća da se zabluda širi
i u njegovoj vlastitoj biskupiji, ako on i dalje šuti o toj stvari.**
Ako se, dakle, dijecezanski biskup, protivi blagoslovu istospolnih
parova, videći u tom činu raskid s tradicionalnim antropološkim
naukom Crkve i s naukom o težini grijeha i o dostojanstvu bra-
ka, ali se istodobno ponaša oprezno u ispravljanju pogreške, jer
je Sveta Stolica odobrila belgijskoj Crkvi obred blagoslova istos-
polnih parova, **onda je biskup pristao na moguće ispunjenje te
norme u svoju vlastitu biskupiju i on je odgovoran za ovaj čin.**

Čak i ako sada gaji nadu da njegova biskupija ne će biti
pogođena takvom pogreškom dok on obnaša pastoralnu službu,
odgovoran je za moguće uvođenje ove norme u budućnosti – kad
službu preuzme njegov nasljednik – jer je šutio kad se pogreška
pojavila u nekom drugom dijelu sveopće Crkve, a partikularna
Crkva je stvarno očitovanje sveopće Crkve, a ne dio koji je nje
odvojen i autonoman.

Razmatrajući, dakle, narav kolegijalnosti i ustrojstvo sveop-
će Crkve, potrebno je istaknuti da kolegijalnost ne bi trebala slu-
žiti kao sredstvo za podvrgavanju biskupa liberalnim zabludama
koje odobravaju više instance, nego bi trebala služiti osiguranju
jedinstva. Kolegijalnost ne krši biskup koji se suprotstavlja nje-
mačkim biskupima ili novim idejama belgijskih biskupa, nego
zapravo kolegijalnost prekidaju njemački i belgijski biskupi.
I naprotiv: partikularnost Crkve ne može služiti stvaranju lažnog
uvjerenja o sigurnosti na ‚vlastitom‘ teritoriju, nego je obveza bri-
ge i za sveopću Crkvu. Stoga je pogrešno stavljati u suprotnost ili
dihotomiju posebnost i univerzalnost Crkve. Briga za partikular-
nu Crkvu uvijek je briga za sveopću Crkvu i obrnuto.

**Pravo biskupa u naviještanju nauka koji nije pogrešan
u vlastitoj partikularnoj Crkvi ujedno je briga i obveza za čisto-
ću nauka cijele Crkve. Stoga, čuvati nauk i intervenirati kad je
integritet pologa vjere narušen, kako u vlastitoj biskupiji tako
i u sveopćoj Crkvi, nije samo pravo koje proizlazi iz Božjeg na-
loga za vršenje biskupske službe, nego također i obveza zbog
Kristove misije.**

U kratkim crtama, u iznimnoj situaciji u kojoj papa ili dio biskupskog zbora (čak i veći dio) u jedinstvu ili uz odobrenje pape ili koji određeni biskup, ovisno o prešutnom odobrenju pape, izrazi stavove koji raskidaju s prethodnim naukom Crkve – ili se barem čini da raskidaju s njim – tada, ako žele ispuniti dužnost čuvanja nauka u vlastitim biskupijama i žele brinuti za sveopću Crkvu, biskupi stoje pred teškoćom očuvanja kolegijalnog jedinstva s Crkvom i Učiteljstvom. Kad se u odgovoru na probleme koji iz toga proizlaze u gore navedenim područjima, unatoč vlastitoj percepciji o stvarnom očuvanju pologa vjere, podvrgnu nekim dvojbena izjavama ili barem suzdržano šute, tada čuvaju jedinstvo koje je samo izvanjsko. Reakcija koja bi izravno dovela u pitanje papu i smjernice biskupskog zbora vodila bi prema raskolu.

Zbog toga jedino ispravno rješenje, koje bi doista omogućilo očuvanje jedinstva s papom i biskupskim zborom i ne bi dovelo do odricanja od odgovornosti za čuvanje pologa vjere u vlastitoj biskupiji i brige za dobro sveopće Crkve, ovisilo bi o jasnom i nedvosmislenom izražavanju sumnje, očuvanju poštovanja prema papi i biskupskom zboru, o jasnom sjećanju i izražavanju vječnog nauka Crkve, o pokazivanju nedostatka kontinuiteta i kohezije predloženih reforme, a po potrebi i radi kolegijalnosti i vjernosti Crkvi izraziti argumente za takvo stajalište, a to pokazuje brigu za očuvanje vjernosti Crkvi i pologu koji je Crkvi dao Krist i koji se ni u jednom slučaju u Crkvi nema pravo mijenjati. To je ne samo pravo, nego i dužnost svakog biskupa koja proizlazi iz njegova nadnaravnog poziva i iz same biskupske kolegijalnosti.

SITUACIJE KOJE ZAHTIJEVAJU INTERVENCIJU

Gornja analiza pokazuje da su biskupi odgovorni za čuvanje pologa kako u svojim biskupijama, tako i u sveopćoj Crkvi. To treba provoditi na svim razinama crkvenog života i na različite načine. U iznimnoj situaciji nužna je bratska opomena brata biskupa, a ona bi mogla biti upućena i vodstvu biskupskog zbora. Ostaje još naznačiti situacije u kojima je potrebno intervenirati radi očuvanja vjernosti poslanju i službi nasljednika apostola.

Potrebna je reakcija u situaciji kad se formiraju i propagiraju teze koje su u oštroj suprotnosti s pologom vjere. Naravno, to se ne odnosi samo na situacije u kojima se dogme izravno osporavaju, s obzirom na to da se takve situacije obično ne susreću, nego kad se, na primjer, ponovno tumače na način koji prekida sa smislom sadržanim u dogmatskim formulacijama kad su bile formirane. Štoviše, moglo bi se odnositi na onaj dio pologa vjere koji nije dogmatiziran, ali koji je izravno ili neizravno povezan s nepromjenjivim pologom ili proizlazi iz njega. Jedan takav primjer mogao bi biti zahtjev za redanjem žena. Temu redanja žena formalno je zaključio sv. Ivan Pavao II., ali ona nije dogmatizirana, što s vremena na vrijeme rezultira unutarnjim raspravama u Crkvi. Zabrana redanja žena za đakonise također nije dogmatski izražena, ali je usko povezana s istinom o naravi redanja koja je bogato dokumentirana i potvrđena u crkvenom Učiteljstvu.

Osim slučajeva u kojima postoji pretpostavka za raskid s crkvenim naukom, u različitim stupnjevima, vrlo su važne situacije koje zahtijevaju intervenciju zbog dvosmislenosti izražene u dokumentima Učiteljstva. Dvosmislenost doktrinarnih ili moralnih izraza ili čak pastoralnih postulata ne bi se trebala smatrati značajkom koja omogućuje njihovo uključivanje u pravovjerje. Dapače, mogućnost dvosmislenog tumačenja (krivovjernog) mogla bi sugerirati tako nešto i često se iznosi kao argument koji oslobađa biskupa od intervencije. U međuvremenu, takva mo-

gućnost krivovjernog tumačenja zapravo potkopava nauk i stvara stvarnu legitimnu prijetnju.

Jasan primjer dvosmislene formulacije i otrovnog ploda koji proizlazi iz mogućnosti tumačenja koje raskida s postojećom crkvenom praksom može se vidjeti u tezama apostolske pobudnice „Amoris Laetitia“, o mogućnosti pripuštanja rastavljenih koji žive u nesakramentalnim zajednicama na pričest. Dvosmislenost izjave uzrokovala je stvarnu promjenu i ozakonjenje u mnogim partikularnim Crkvama pogriješne prakse davanja pričesti ljudima koji ostaju u smrtnom grijehu ili u objektivno nemoralnoj zajednici. Mišljenje nekih biskupa da je takvo tumačenje lažno ne mijenja stanje stvari i – što je svojevrsni skandal – ne navodi druge na reakciju i osudu pogriješne prakse koja se pojavila. Dvosmislenost izjave ne nudi, kao što neki pretpostavljaju, sigurnu mogućnost pristajanja na pravovjerje, već daje mogućnost njegovog napuštanja.

Druga kategorija takvih situacija pogriješni su običaji koji se šire ne nailazeći na negodovanje ili ispravku pastira. Najčešće situacije ove vrste razni su liturgijski eksperimenti koji su nepojivi s težinom i nisu povezani sa suštinom svetog sakramenta. Običaj, obred ili moralna norma u Crkvi oduvijek su proizlazili i trebali biti odraz objavljene istine. Sankcioniranje običaja koji su odvojeni od objavljene istine i ne izražavaju je, već su joj i dalje protivni, dovodi do stvaranja pogriješnog uvjerenja o samoj biti istine koja bi trebala biti izražena. Slavljenje mise na način koji nalikuje koncertu ili objedu zapravo stvara uvjerenje o drugačijoj funkciji sv. mise. Tu se zapravo na neverbalan način događa promjena i gubi se polog vjere koji su pastiri dužni čuvati.

Ozbiljne zablude koje zahtijevaju duboko promišljanje i razlučivanje one su koje se ne tiču posebnih dijelova pologa vjere, već globalnog načina razumijevanja cjelokupne nadnaravne stvarnosti Crkve. Novo poslanje Crkve ne treba, prema zagovornicima toga, ići prema službi vječnog spasenja, nego službi izgradnje svjetovnog blagostanja: gospodarskog, ekološkog, socijalnog itd. Pogriješno se shvaća sinodalnost, koja stoji nasuprot hijerarhizmu, te smisao vjere i uloge krštenika u životu Crkve, u razlučivanju duhovnih i svjetovnih stvari – poistovjećuje se kolektivna svijest vjernika s glasom Duha Svetoga. Ove vrste sustavnih pogriješaka rezultiraju kršenjem pologa vjere, ali i njegovim shvaća-

njem na drugačiji način. To dovodi do redefinicije u kojoj polog vjere nije element koji tvori svijest vjernika, nego svijest vjernika (formirana duhom ovoga svijeta) postaje kriterij razumijevanja pologa vjere.

I zahtjevi koji otvaraju prostor za pojavu novih pogriješaka zahtijevaju intervenciju. Jedan od takvih zahtjeva je, na primjer, krivo shvaćen teološki pluralizam. Čak i ako smo uvijek imali neku vrstu pluralizma: razumjeti pojedinačne istine vjere na različite, ne isključive načine, već radije komplementarne načine, npr. istina o otkupiteljskom značenju Žrtve križa može se razumjeti kao načelo pomirenja, ispunjenja, ujedinjenja...; taj se pluralizam, međutim, sve više shvaća kao opravdanje koegzistencije različitih teoloških postavki koje ne proturječe samo jedna drugoj, već ne održavaju cjelovitost s pologom vjere.

Posljednje pitanje koje treba riješiti za izgradnju dobrog ozračja razlučivanja svijest je o razlici između namjera i (njezine) valjanosti. Čak i činjenica da donositelji odluka u Crkvi imaju dobre namjere nipošto nije argument za valjanost i pravi smjer promjena. Kao što cilj ne opravdava sredstvo, tako ni dobre namjere (sredstva) ne opravdavaju ispravnost cilja (neprikladnog rješenja).

SAŽETAK

Posljedice pastirskih postupaka – ili posljedice njegova nečinjenja – od najveće su važnosti za duhovno blagostanje vjernika. Mogu imati utjecaj na njihove živote desetljećima, a u posebnim slučajevima i dulje. U povijesti ima dosta primjera održavanja iznimno dobrih ili iznimno loših običaja u pojedinoj crkvi. Čak i ako sam biskup ne uvodi nikakva reformatorska rješenja u biskupiji koja mu je povjerena, ne može se zadovoljiti pasivnim promatranjem kako se izvana, na primjeru drugih, oblikuje vjera i moral vjernika. Gledajući unazad, lako je dokazati da problemi koji se danas pojavljuju na raznim mjestima u Crkvi imaju svoje podrijetlo u nemaru ili pogrešnim odlukama iz prošlosti.

Svaki će pastir, međutim, morati položiti račun za svoje vladanje pred **još jednim sudom – sudom samog Krista**, kao Onoga koji mu je po Crkvi povjerio biskupsku vlast. I dok vlastito djelovanje ili nečinjenje možete sakriti od ljudi, ponekad i uspješno koristeći načelo kolegijalnosti, pred ovim sudcem to ne će biti moguće. Njegov će sud suditi prema osobnoj odgovornosti svakog pastira za to kako se, ako se uopće, brinuo za duše vjernika koji su bili povjereni njegovoj vlasti.

DODATAK

A) TEOLOŠKO-POVIJESNI OSVRT

Riječ „biskup” potječe od grčke riječi „ἐπίσκοπος” (episkopos) što znači: skrbnik, upravitelj, čuvar, stražar, pastir. U tom pojmu kršćanska tradicija sintetski prepoznaje funkcije proroka, svećenika i kralja dodijeljene crkvenim poglavarima. Tridentski sabor naučava: „biskupi, koji su naslijedili mjesto apostola, uglavnom pripadaju ovom hijerarhijskom redu; postavljeni su, kao što isti apostol kaže, od Duha Svetoga za upravljanje Crkvom Božjom” (Tridentki sabor, Istinski i katolički nauk, Sakrament svetog reda, Pogl. IV., usp. KKC, gl. 861.). Ovo je učenje crkveno Učiteljstva više puta potvrdilo i ponovilo.

Kristovom voljom biskupi su, kao nasljednici apostola, svjedoci i nastavljači otajstva Crkve (usp. Ivan Pavao II., Postsinodalna apostolska pobudnica „Pastores Gregis”, gl. 1). Dakle, kao što su Kristov život i djelovanje bili odraz prisutnosti Oca i Duha Svetoga u svijetu, tako su i biskupi znak prisutnosti i djelovanja Presvetog Trojstva (usp. Ivan Pavao II., Postsinodalna apostolska pobudnica „Pastores Gregis”, gl. 7). „Zbog ovog trojstvenog oblikovanja egzistencije, svaki se biskup u svojoj službi obvezuje da s ljubavlju bdije nad cijelim stadom, jer je Duhom postavljen u njihovu sredinu da upravlja Crkvom Božjom: u ime Otac, čiju sliku predstavlja; u ime Isusa Krista, njegova Sina, po kojemu je postavljen za učitelja, svećenika i pastira; u ime Duha Svetoga, koji daje život Crkvi i svojom snagom jača u našoj ljudskoj slabosti” (Ivan Pavao II., Postsinodalna apostolska pobudnica „Pastores Gregis”, gl. 7). Iz te trojstvene konstitucije biskupske službe proizlazi da se biskup pojavljuje u Crkvi i izlazi iz Crkve kao onaj koji izražava otkupiteljsku životnost koju neprestano pokreće Duh Sveti i kao

onaj koji treba poučavati, posvećivati i vodi Božji narod koji mu je Bog povjerio do ponovnog Kristova dolaska (usp. Dj 13, 1–3; Ivan Pavao II., enciklika „Ecclesia de Eucharistia“, gl. 28).

Sv. Augustin u istom duhu objašnjava riječi sv. Pavla: „Na ovo misli apostol kad kaže: ‚Tko želi biskupstvo, želi dobro djelo‘. Želio je pokazati kako episkopat predstavlja ime za posao, a ne čast. To i grčka riječ predstavlja kad onaj tko upravlja nadzire ili se brine za one kojima upravlja; jer *ἐπί* znači preko, a *σκοπεῖν*, vidjeti; stoga *ἐπισκοπεῖν* znači ‚nadgledati‘. Tako da onaj tko voli upravljati, a ne činiti dobro, nije biskup“ (Aurelije Augustin, „O državi Božjoj protiv pogana“, pogl. XIX., CCL 48., ur. B. Dombard – A. Kalb, Turnholti, 1955., str. 686-687).¹

Na isti način sv. Augustin objašnjava značenje uzvišenog položaja biskupa: „Ovo je upravo Jeruzalem. Ima čuvare. Kao što ima radnike koji grade, koji se trude da ga grade, tako ima i čuvare. Ove se apostolove riječi odnose na skrbništvo: ‚Ali se bojim da se – kao što zmija zavede Evu svojom lukavštinom – misli vaše ne pokvare i odmetnu od iskrenosti prema Kristu‘ (2 Kor 11, 3). Štitio je, bio čuvar, davao sve od sebe da brine o onima koje je vodio. Biskupi čine isto. Zbog toga je za biskupe pripremljeno više mjesto kako bi mogli gledati s visine i bdjeti nad ljudima. Ono što se na grčkom izražava riječju ‚biskup‘, na latinskom znači ‚čuvati‘; jer on čuva, oni gledaju odozgo na svoj narod.... S ovog uzvišenog mjesta vrlo detaljno shvaćaju da postoji opasnost, osim ako u svojim srcima ne stoje tako da budu s poniznošću pod Božjim nogama“ (Aurelije Augustin, „Enarratio in Psalm 126“, ur. V. Tarulli, Rim, 1977., str. 140-142).

Sv. Augustin, nastavlja tradiciju sv. Pavla te ističe da za biskupa može biti izabran samo onaj koji u Crkvi naučava zdrav nauk (*doctrina sana*) koji izgrađuje vjeru svih slušatelja i uvjerava one koji mu se protive (usp. Aurelije Augustin, „Enarratio in Psalm 67“). No, treba štititi i čuvati katolike od učenja suprotnih crkvenom nauku koje propagiraju heretici koje je Augustin nazvao *varalicama uma* (*vaniloqui et mentium seductores*).

Stoga se biskup ne može izjednačiti s ostalim članovima Crkve. Njegova dužnost, koju mu je povjerio Krist, postavlja ga kao

vođu Božjeg naroda. Slikovitije govoreći, uspostavom biskupske službe uspostavljen je hijerarhijski poredak u Crkvi koji se ne može zamijeniti niti izjednačiti sa sinodalnim poretkom u njegovom novom, suvremenom shvaćanju:

„U Crkvi postoji takav poredak: jedni idu naprijed, a drugi za njima. Oni koji idu prvi daju primjer onima koji ih slijede. Oni koji ih slijede oponašaju one koji idu prvi. Zar oni koji daju primjer onima koji idu iza njih ne slijede nikoga? Kad ne bi slijedili nikoga, izgubili bi put. Oni slijede samog Krista. Pa oni koji su bolji u Crkvi i koji se među ljudima nemaju na koga ugledati jer su napredujući sve nadmašili, oni imaju samo Krista za primjer i slijede ga do kraja. I vidjeli ste što je sv. Pavao poručio Korinćanima: ‚Zaklinjem vas, dakle: nasljedovatelji moji budite‘ (1 Kor 4, 16). Stoga, neka budu uzor vjernicima oni koji su svoje noge čvrsto postavili na stijenu“ (Aurelije Augustin, „Enarratio in Psalm 39“).

Ovaj hijerarhijski poredak treba služiti cijeloj Crkvi; stoga su biskupi osobito dužni pomno tražiti i ispitivati nisu li sablazan vjernicima i nisu li protusvjedoci. Već Origen u „Homilijama o Knjizi Brojeva“ pita: „Mislite li da oni koji ispunjavaju svećeničku službu i hvale se svojim svećeničkim činom [ordo] napreduju prema svom redu? Mislite li da i hvalisavi đakoni napreduju prema redu svoje službe? Zašto onda čujemo vjernike kako bogohule i govore za takve: ‚Gle, kako dobar biskup! Ili, kako dobar svećenik! Ili, kakav dobar đakon!‘. Zar se takve stvari govore kad se svećenika ili Božjeg službenika vidi da radi protiv naredbe u nekoj stvari?“². Dakle, svećenička služba daje vrhovnu vlast nad Božjim narodom, ali ne jamči njezinu automatsku realizaciju. Moglo bi se dogoditi da se među službenicima Božjima, koji su postavljeni za vođe naroda Božjega, nađu i oni koji ne čuvaju svoje ovce.

Biskupova briga za narod Božji posebno se odnosi na partikularnu Crkvu koja mu je povjerena. Drugi vatikanski sabor naglašava: „Pojedinačni biskupi, koji su postavljeni na čelo partikularnim Crkvama, vrše svoju pastoralnu upravu nad dijelom Božjega naroda koji je njima povjeren, a ne nad drugim Crkvama niti nad sveopćom Crkvom. No kao članovi biskupskog zbora i zakoniti

² Origen, „Homilije o Knjizi Brojeva“, prijevod Thomas P. Scheck, izvor: https://books.google.pl/books?id=P4pPyRXeWkUC&pg=PA1&source=gbs_toc_r&cad=2#v=onepage&q&f=false

¹ <https://ccel.org/ccel/schaff/npnfio2/npnfio2.iv.XIX.19.html>

nasljednici apostola svaki pojedini od njih dužan je na temelju Kristove odredbe i zapovijedi imati onu skrb za sveopću Crkvu makar se ne obavlja činom jurisdikcije, ipak mnogo pridonosi razvitku sveopće Crkve. Svi biskupi, naime moraju promicati i štiti jedinstvo vjere i stegu zajedničku cijeloj Crkvi...“ (Drugi vatikanski sabor, Dogmatska konstitucija o Crkvi „Lumen gentium“, gl. 23).

Uzajamna briga svih biskupa za Crkvu ostvaruje se u njihovoj kolegijalnosti: „Sveti sabor, pak, naučava da se biskupskim posvećenjem dijeli punina sakramenta reda koja se doista i po liturgijskom običaju Crkve i glasom svetih otaca naziva najviše svećeništvo, vrhunac svete službe. Biskupsko posvećenje daje sa službom posvećivanja također službe naučavanja i upravljanja, koje se, pak, po svojoj naravi mogu vršiti samo u hijerarhijskom zajedništvu s Glavom i udovima kolegija“ (Drugi vatikanski sabor, Dogmatska konstitucija o Crkvi „Lumen gentium“, gl. 21).

S druge strane, kolegijalnost za biskupa znači da u smislu vlasti ima nadležnost glede vlastite biskupije, ali uvijek i samo u jedinstvu s cijelom Crkvom. On nema nikakvu jurisdikcijsku moć niti moć poučavanja glede cijele Crkve. Dužan je brinuti se za vjeru cijelog Božjeg naroda. Dakle, biskup iako nema ovlasti suditi svojoj drugoj braći biskupima niti ih ima ovlasti autoritarno ispravljati, dužan je bdjeti nad čistoćom nauka Učiteljstva i cijele Crkve i reagirati na pogreške koje se pojavljuju kod drugih biskupa.

Ovo djelovanje, koje se svodi na bratsko ispravljavanje, predstavlja izvanredno stanje u pastoralnoj skrbi, koje je međutim odobreno i Svetim pismom i tradicijom Crkve. Već sv. Pavao podsjeća Timoteja na tu dužnost: „Zaklinjem te pred Bogom i Kristom Isusom, koji će suditi žive i mrtve, zaklinjem te pojavkom njegovim i kraljevstvom njegovim: propovijedaj Riječ, uporan budi – bilo to zgodno ili nezgodno – uvjeravaj, prijeti, zapovijedaj sa svom strpljivošću i poukom. Jer doći će vrijeme kad ljudi neće podnositi zdrava nauka nego će sebi po vlastitim požudama nagomilavati učitelje kako im godi ušima; od istine će uho odvrćati, a bajkama se priklanjati. Ti, naprotiv, budi trijezan u svemu, zlopati se, djelo izvrši blagovjesničko, služenje svoje posve ispuni!“ (2 Tim 4, 1 – 5)

U istom duhu sv. Grgur Veliki upućuje nauk pastirima: „Jer, kao što neoprezno govorenje vodi u zabludu, tako indiskretna šutnja ostavlja u zabludi one koji su mogli biti poučeni. Jer će-

sto nepromišljeni vladari, bojeći se gubitka naklonosti, plašljivo se sustežu govoriti ono što je ispravno; i ne služe čuvanju stada revnošću pastira, nego idu najamničkim putem: potihom se sakriju ako vide vuka“ (Sv. Grgur Veliki, „Liber Regulae Pastoralis“, II, pogl. 4).³ Ovaj se ispravak odnosi ne samo na podređene nego i na one koji su im izjednačeni po obnašanju moći, a također i na nadređene, o čemu svjedoči Pavlova opomena sv. Petru u Poslanici Galaćanima (usp. Gal 2, 11 – 14) i tradicija tumačenja ovog teksta. Sv. Toma Akvinski to komentira na sljedeći način: „Ako bi vjera bila ugrožena, podanik bi trebao čak i javno ukoriti svog premeta. Kao što je Pavao, koji je bio Petrov podanik, ukorio nadređenog u javnosti, zbog neposredne opasnosti od sablazni, i, kao što Augustin pojašnjava pozivajući se na Pavla (Gal 2, 11): „Petar je dao primjer nadređenima da ako bi se dogodilo njihovo skretanje s pravog puta, ne bi trebali prezirati da ih njihovi podanici ukore“⁴ (sv. Toma Akvinski, „Summa Theologiae“, II-II, q. 33, a. 4).

B) PRAVNO-KANONSKI OSVRT

„Biskupski red, kolegijalno je, zajedno sa svojim poglavarom, rimskim prvosvećenikom, a nikada bez ovog poglavara, subjekt vrhovne i pune vlasti nad sveopćom Crkvom“. Kao što je poznato, naučavajući ovu doktrinu, Drugi vatikanski sabor potvrdio je da Petrov nasljednik u potpunosti zadržava „svoju vlast prvenstva nad svima, kako nad pastirima tako i nad vjernicima. Na temelju svoje službe, to jest kao Kristov namjesnik i pastir cijele Crkve, rimski prvosvećenik ima punu, vrhovnu i sveopću vlast nad Crkvom. I tu moć uvijek u potpunosti može vršiti“ (Motuproprij „Apostolos Suos“, gl. 9; usp. Drugi vatikanski sabor, Dogmatska konstitucija o Crkvi „Lumen gentium“, gl. 20). Ove riječi citirane iz apostolskog pisma Ivana Pavla II. iz 1998. podsjećaju nas na jedinstvo cijelog biskupskog zbora na čelu s papom kao biskupom Rima (upraviteljem Rimske biskupije). On vodi Crkvu u suradnji s ostalim biskupima i nastavak je zbora dvanaestorice apostola (apostolskog zbora) kojemu je na čelu bio sv. Petar. Auto-

³ <https://www.newadvent.org/fathers/36012.htm>

⁴ <https://www.newadvent.org/summa/3033.htm>

ritet zbora Krist je izrazio na ovaj način: „Zaista, kažem vam, što god svezete na zemlji, bit će svezano na nebu; i što god odriješite na zemlji, bit će odriješeno na nebu“ (Mt 18, 18).

Koncilski oci istaknuli su da „biskupi, kojima je povjerena briga za partikularnu Crkvu – pod autoritetom vrhovnog svećenika, pasu svoje ovce u ime Gospodina kao obični i neposredni pastiri, vršeći službu poučavanja, posvećivanja i upravljanja“ (Dekret o pastirskoj službi biskupa „Christus Dominus“, gl. 11). Ova istina koju su izrazili koncilski oci, uvrštena je i u Zakonik kanonskog prava: „Biskupi, koji su po božanskom ustanovljenju nasljednici apostola po Duhu Svetomu koji im je dan, postavljeni su u Crkvi za pastire, da budu i sami učitelji nauka, svećenici svetog bogoslužja i službenici upravljanja“ (CIC 375.) Stoga je dužnost biskupa kao katehete čuvati polog vjere (lat. *depositum fidei*) u (svojoj) partikularnoj crkvi, što znači objavljene istine vjere i morala sadržana u Bibliji i apostolskoj predaji. Sv. Pavao predstavio je ovu zadaću kad je pisao biskupu Timoteju: **„Lijepi poklad čuvaj po Duhu Svetom koji prebiva u nama“** (2 Tim 1, 14). U ranije spomenutom motupropriju, sv. Ivan Pavao II. ovako je opisao dužnost posvećenja, „biskup kao „upravitelj milosti vrhovnog svećeništva“, u vršenju svoje službe posvećivanja uvelike doprinosi djelo Crkve da slavi Boga i čini ljude svetima. To je djelo cijele Crkve Kristove, koja djeluje u svakom zakonitom liturgijskom slavlju koje se vrši u zajedništvu s biskupom i pod njegovim vodstvom“ (Motuproprij „Apostolos Suos“, gl. 11).

Tako se dijecezanski biskup nakon Drugoga vatikanskog sabora doživljava više kao pastir, nego kao upravitelj, iako je njegova upravna djelatnost u crkvenim dokumentima točno određena. Sveta Stolica istaknula je opseg i odgovornost ove službe u različitim dokumentima, uključujući koncilski dekret „Christus Dominus“ iz 1965. i Uputu „Ecclesiae Imago“ iz 1973. Kongregacije za biskupe. Potom je pastoralna služba biskupa iskazana u Zakoniku kanonskoga prava iz 1983., u pokoncilskoj apostolskoj pobudnici „Pastores gregis“ sv. Ivana Pavla II. iz 2003. i nadalje u opsežnom Direktoriju „Apostolorum Successores“ iz 2005. koji je izdala Kongregacija za biskupe.

U Zakoniku kanonskog prava isto se tako navodi: „Dijecezanskom biskupu u biskupiji koja mu je povjerena pripada sva

redovita, vlastita i neposredna vlast koja se zahtijeva za vršenje njegove pastoralne službe“ (CIC 381., st. 1.). Pod pojmom redovne vlasti Crkva razumijeva onu koja je povezana sa službom (a nije prenesena na određenu osobu) koja je za dijecezanskog biskupa vlastita, a ne zamjenska (CIC 131.). Stoga dijecezanski biskup kao nasljednik apostola u partikularnoj crkvi koja mu je povjerena djeluje u svoje ime, a ne u ime pape. Međutim, treba zadržati jedinstvo s rimskim biskupom. **No, neposredna je vlast povezana s pravom na neposredno djelovanje prema povjerenom mu okrilju, a ne samo preko institucija koje djeluju unutar biskupije (biskupska sinoda, (biskupska) kurija, crkveni sud...).** Isto tako, **svaki vjernik partikularne Crkve ima pravo izravno se obratiti svom biskupu.**

Dijecezanski biskup kao nasljednik apostola dobiva trostruku vlast: zakonodavnu, izvršnu i sudsku. „Biskup sam vrši zakonodavnu vlast“. Izvršnu i sudbenu vlast obnaša sam ili preko institucija u biskupiji (CIC 391.). U Zakoniku se precizira da „u obavljanju pastirske službe neka dijecezanski biskup bude brižan prema svim vjernicima koji su povjereni njegovoj brizi“ (CIC 383.). U Zakoniku se također navode i pastoralne dužnosti biskupa kao što su briga za prezbitere (CIC 384.); briga o svećeničkim i redovničkim zvanjima (CIC 385.); propovijedanje cjelokupnog kršćanskog nauka i ćudoređa te briga za „homilije i katehetsku pouku“ (CIC 386.); briga za duhovni rast vjernika „slavljenjem sakramenata“ (CIC 387.); podupiranje „različitih oblika apostolata u biskupiji“ (CIC 394.); vizitacije (CIC 396. – 398.).

Mogao bi se spomenuti i širok opseg ovlasti dispencijacije od crkvenog prava koja je povjerena biskupima (usp. koncilski dekret „Christus Dominus“, gl. 8). Štoviše, dijecezanski biskup „mora štiti jedinstvo opće Crkve, biskup je dužan promicati zajedničku stegu sve Crkve i stoga zahtijevati obdržavanje svih crkvenih zakona. Neka bdije da se u crkvenu stegu ne bi uvukle zloupotrebe, osobito s obzirom na naviještanje riječi, slavljenje sakramenata i blagoslovina, štovanje Boga i svetaca kao i s obzirom na upravljanje dobrima“ (CIC 392., st. 1. i 2.). Stoga je briga za jedinstvo Crkve izražena u jedinstvu vjere, stege i sakramenata.

Biskupi vrše vlast u jedinstvu s drugim biskupima. U Zakoniku kanonskog prava precizirano je: „Biskupska konferencija,

kao trajna ustanova, skupština je biskupa nekog naroda ili određenog područja, koji zajednički obavljaju neke pastoralne zadatke za vjernike svojeg područja da bi što više unapređivali dobro koje Crkva pruža ljudima, osobito oblicima i načinima apostolata prikladno prilagođenima okolnostima vremena i mjesta, prema pravnoj odredbi“ (CIC 447.) Uloga biskupske konferencije teološki je razrađena u Motupropriju „Apostolos Suos“ sv. Ivana Pavla II. u klauzuli 15. ovog dokumenta koja glasi: „Drugi vatikanski sabor je jasno istaknuo potrebu u naše vrijeme za usklađivanjem snage koje proizlaze iz razmjene razboritosti i iskustva unutar Biskupske konferencije, budući da biskupi često ne mogu svoju službu obavljati primjereno i plodonosno ako svaki dan ne surađuju skladnije i tješnje s drugim biskupima“. Biskupi trebaju surađivati u promicanju i čuvanju vjere i morala, promicanju svećeničkih zvanja, čuvanju katoličkih sveučilišta i drugih obrazovnih središta, ekumenskim naporima, odnosima s civilnim vlastima, obrani ljudskog života, promicanju socijalne pravde itd. Također, biskupska konferencija ima ulogu izdavanja zajedničkih priopćenja i dekreta, kao što i piše u Zakoniku kanonskog prava: „Biskupska konferencija može donositi opće odluke samo u slučajevima u kojima to propisuje opće pravo ili kad to odredi poseban nalog Apostolske Stolice, bilo na vlastitu pobudu bilo na molbu same konferencije“ (CIC 455.). U drugim slučajevima ostaje nadležnost dijecezanskog biskupa nad njegovom vlastitom biskupijom.

Osim dijecezanskih biskupa, za partikularnu i sveopću Crkvu dužni su se brinuti i tzv. naslovni biskupi. Biskup koadjutor (biskup s pravom nasljeđa) i pomoćni biskupi (naslovni biskup) imaju zadaću „pomoći dijecezanskom biskupu u cjelokupnom upravljanju biskupijom i zamjenjuju ga kad je odsutan ili spriječen“ (CIC 405.). Mogu im se povjeravati posebne zadatke te imaju mogućnost vršenja izvršne vlasti u biskupiji u ulogama generalnih vikara i biskupskih vikara (usp. CIC 406.), dok oni biskupi koji su dali ostavku na službu i koju je rimski biskup prihvatio, zadržavaju naslov biskupa u miru (usp. CIC 401. – 402.).

Na kraju spomenute Upute „Ecclesiae Imago“ Kongregacija za biskupe sažela je pastoralno poslanje biskupa: „Zauzimati prvo mjesto znači pružati ruku, predsjedati znači služiti, upravljati znači ljubiti, dok poštovanje odgovara dužnosti (teretu). Biskupska

služba više nije temelj privremenih časti, nego je to teret koji opterećuje ramena biskupa, čisteći njegovo dostojanstvo od svake vrste prljavštine izvanjske taštine i svjetovne vladavine“. Slične riječi sadržane su u Direktoriju za pastoralnu službu biskupa Svete Stolice u kojem se spominje odgovornost koju biskupi imaju za svoju službu: „Gospodin Isus Krist uvijek pomaže svojoj Crkvi i svojim službenicima, osobito biskupima kojima je povjerio upravljanje Crkvom. Istovjetno sa službom, On dijeli milosti...“ (Direktorij za pastoral biskupa, „Apostolorum successores“, gl. 231). Ove riječi iz dokumenata uklapaju se u pravilo pape Bonifacija VIII.: „Rationi congruit, ut succedat in onere, qui substituitur in honore“, koje se može prevesti na sljedeći način: „Prikladno je da onaj tko preuzme službu također preuzme teret povezan s njom“.

- ✦ dijecezanski biskup treba čuvati jedinstvo cijele Crkve;
- ✦ kad se proglašavanje pogreške dogodi u nekoj drugoj partikularnoj crkvi, biskup je dužan reagirati;
- ✦ prikrivanje krivovjerja koje se pojavilo u dijelu sveopće Crkve jednako je podupiranju ove zablude u vlastitoj biskupiji;
- ✦ biskup ima dužnost intervencije kad je povrijeđen cjeloviti polog vjere, kako u vlastitoj biskupiji, tako i u sveopćoj Crkvi, a ta odgovornost proizlazi iz ovlasti koju mu je dao sam Krist;
- ✦ popis situacija koje zahtijevaju intervenciju prilično je velik, a svaka od tih situacija zahtjeva reakciju jer je proturječna pologu vjere ili je dvojbeni ili dvosmisleni.

www.proecclesiauniversalis.org